

6° ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

**σε συνεργασία
με το Τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου
και το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών**

**15-18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2007
ΔΕΛΦΟΙ**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

**ΚΛΑΔΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΕΛΨΕ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ**

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΕΜΠΤΗ, 15 Νοεμβρίου

- 17:30 – 18:30 Υποδοχή, εγγραφές
18:30 – 20:00 Έναρξη, χαιρετισμοί
20:00 Δεξίωση

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 16 Νοεμβρίου

- 09:30 – 11:30 Θεματική συνεδρία: *Πολυπολιτισμικότητα και μετανάστευση*
11:30 – 12:00 Διάλειμμα – καφές
12:00 – 14:00 Θεματική συνεδρία: *Κοινωνικά κινήματα και νόρμες κοινωνικής δικαιοσύνης*
14:00 – 17:00 Διάλειμμα – ελαφρύ γεύμα
17:00 – 19:00 Θεματική συνεδρία: *Κοινωνικές αναπαραστάσεις πραγματικών και δυνητικών πεδίων*

ΣΑΒΒΑΤΟ, 17 Νοεμβρίου

- 09:30 – 11:30 Συμπόσιο: *Σύγχρονοι προβληματισμοί στα θέματα των διομαδικών σχέσεων*
11:30 – 12:00 Διάλειμμα – καφές
12:00 – 14:00 Θεματική συνεδρία: *Στερεότυπα και κοινωνική επιρροή*
14:00 – 17:00 Διάλειμμα – ελαφρύ γεύμα
17:00 – 19:00 Θεματική συνεδρία: *Διαπροσωπικές σχέσεις και κοινωνική αλληλεπίδραση*

ΚΥΡΙΑΚΗ, 18 Νοεμβρίου

- 09:30 – 11:30 Θεματική συνεδρία: *Εφαρμογές της κοινωνιοψυχολογικής σκέψης στον εκπαιδευτικό χώρο*
11:30 – 12:00 Διάλειμμα – καφές
12:00 – 13:00 Γενική συνέλευση των μελών του Κλάδου Κοινωνικής Ψυχολογίας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας
13:00 – 14:00 Γενική συνέλευση των μελών της Ελληνικής Εταιρείας Κοινωνικής Ψυχολογίας

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΕΜΠΤΗ, 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Πέμπτη, 15 Νοεμβρίου, 17:30-18:30

Υποδοχή, εγγραφές

Πέμπτη, 15 Νοεμβρίου, 18:30-20:00

Έναρξη των εργασιών από τον Πρόεδρο του Συνεδρίου, Καθηγητή **Στάμο Παπαστάμου**

Χαιρετισμός του Προέδρου της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας, Καθηγητή **Κλήμη Ναυρίδη**

Πέμπτη, 15 Νοεμβρίου, 20:00

Δεξίωση

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 16 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Παρασκευή, 16 Νοεμβρίου, 09:30 – 11:30

Θεματική Συνεδρία: Πολυπολιτισμικότητα και μετανάστευση

Προεδρεύει:
Ξένια Χρυσοχόου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Έλληνες μετανάστες στο εξωτερικό και μετανάστες στην Ελλάδα: Μια κοινή ταυτότητα στο λόγο για τη μετανάστευση
Αντώνης Σαπουντζής, Παύλος Πανταζής, Αντώνης Γαρδικιώτης, Ευαγγελία Φίγγου, Νίκος Μποζατζής, Γιώργος Λασκαρίδης, Δήμητρα Παπασταύρου
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Μετανάστευση και ψυχολογική ενσωμάτωση μεταναστών στην Ελλάδα μέσα από τη χρήση συμβολικών πόρων
Ειρήνη Καδιανάκη
University of Cambridge, UK

Επιπολιτισμοποίηση και προσαρμογή των μεταναστών στην Ελλάδα: Είναι απλώς «ζήτημα χρόνου»;
Βασίλης Παυλόπουλος, Φρόσω Μόππη-Στεφανίδη
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Εφηβεία, μετανάστευση και ψυχική ανθεκτικότητα: Ο διαμεσολαβητικός ρόλος της αυτοαποτελεσματικότητας
Νικόλαος Τάκης, Φρόσω Μόππη-Στεφανίδη
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Παρασκευή, 16 Νοεμβρίου, 12:00 – 14:00

Θεματική Συνεδρία: Κοινωνικά κινήματα και νόρμες κοινωνικής δικαιοσύνης

Προεδρεύει:
Γεράσιμος Προδρομίτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Η «υπερτιμημένη δικαιοσύνη» της ισότητας
Αλέξης Αρβανίτης, Αλεξάνδρα Χαντζή
Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Αντιλήψεις φοιτητών για τη δικαιοσύνη σε συνάρτηση με τις κρίσεις τους πάνω σε ηθικά-κοινωνικά διλήμματα
Αφροδίτη Κοντογιάννη, Βασίλης Παυλόπουλος
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Κοινωνιοψυχολογικές και αναπτυξιακές όψεις της πίστης σε έναν δίκαιο κόσμο: Εμπειρική έρευνα σε οικογένειες εφήβων
Κατερίνα Γεωργαντή, Βασίλης Παυλόπουλος
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Παράγοντες που επηρεάζουν την συμμετοχή σε πολιτική δράση: Μια ανάλυση βασισμένη σε φοιτητές και μετανάστες στην Ελλάδα

Ξένια Χρυσοχόου, Ηλέκτρα Διακολαμπριάνου,
Μυρτώ Κάκκου, Σάντρα Μαρίνου, Δημήτρης
Μπάρκας, Κατερίνα Γούλα, Άρτεμις Γρίβα
*Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και
Πολιτικών Επιστημών*

**Απόψεις των νέων Ελλήνων για τα
φοιτητικά κινήματα από το 1960 μέχρι
σήμερα**

Αναστασία-Βαλεντίνη Ρήγα, Βασιλική
Γιαννακοπούλου, Ιωάννης Σεπεντζής,
Γρηγόρης Μαυριδάκης
Πανεπιστήμιο Κρήτης

Παρασκευή, 16 Νοεμβρίου, 17:00 – 19:00

**Θεματική Συνεδρία: Κοινωνικές
αναπαραστάσεις πραγματικών και
δυναμικών πεδίων**

Προεδρεύει:
Αναστασία-Βαλεντίνη Ρήγα, *Πανεπιστήμιο
Κρήτης*

**Ο ρόλος της εθνικής ταυτότητας στην
παγκόσμια μνήμη και λήθη**
Άννα Μαντόγλου, Αναστασία Μελίστα, Sylvia
Liaris-Hochhaus
*Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και
Κοινωνικών Επιστημών*

**Ενόχληση – παθολογική χρήση –
διασταυρούμενες απόψεις: Internet στους
εφήβους**

Ιωάννης Κατερέλος, Χ. Ζούλιας
*Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και
Κοινωνικών Επιστημών*

**Η δημιουργικότητα στους οργανισμούς.
Πρόσληψη του οργανισμού και
παραγόμενες ιδέες. Μια μελέτη περίπτωσης**
Άννα Αναστασοπούλου
*Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και
Κοινωνικών Επιστημών*

ΣΑΒΒΑΤΟ, 17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Σάββατο, 17 Νοεμβρίου, 09:30 – 11:30

**Συμπόσιο: Σύγχρονοι προβληματισμοί στα
θέματα των διομαδικών σχέσεων**

Οργανώνει:
Αλεξάνδρα Χαντζή, *Πάντειο Πανεπιστήμιο
Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Συζήτηση:
Αλεξάνδρα Χαντζή, *Πάντειο Πανεπιστήμιο
Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

**Ατομικές διαφορές, κοινωνική
κατηγοριοποίηση και προκατάληψη**
Α. Γαρδικιώτης*, Α. Σαπουντζής*, Λ. Φίγγου*,
Π. Πανταζής*, Ν. Μποζατζής**
** Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
** Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

**Μείωση εθνικών προκαταλήψεων: Μια
σύνθεση θεωριών διομαδικής επαφής και
κοινωνικής προβολής**
Σοφία Στάθη, Richard Crisp
University of Kent, UK

**Εξω-ομαδική ομοιογένεια ανάλογα με τη
θέση και την αξία της εξω-ομάδας και την
ταύτιση με την ενδο-ομάδα**
Γεώργιος Αμπακούμκιν*, Αλεξάνδρα Χαντζή**
** Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
** Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και
Κοινωνικών Επιστημών*

**Στερεοτυπικές θέσεις στην ανάπτυξη και
στη διαμόρφωση της ταυτότητας των
Roma κατά τη νηπιακή και παιδική ηλικία**
Δημήτρης Πνευματικός, Μαρία Γκέκα, Μαρία
Διβανέ
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

**Ο εσενσιαλισμός στην Κοινωνική
Ψυχολογία: Μία διαφορετική προσέγγιση**
Αλέξης Αρβανίτης, Αλεξάνδρα Χαντζή
*Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και
Κοινωνικών Επιστημών*

Σάββατο, 17 Νοεμβρίου, 12:00 – 14:00

Θεματική Συνεδρία: Στερεότυπα και κοινωνική επιρροή

Προεδρεύει:

Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Διερεύνηση κανονιστικότητας «κλασικών» παραμέτρων της κοινωνικής επιρροής σε πειραματικά υποδείγματα πάνω στο θέμα της τρομοκρατίας

Στάμος Παπαστάμου, Γεράσιμος Προδρομίτης, Τηλέμαχος Ιατρίδης
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Συμμόρφωση, θρησκευτικότητα και ψυχαναγκασμός: Ένας κοινός μηχανισμός Ρόμπερτ Μέλλον

Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Διαβαθμίσεις ασκτικότητας και περιεχόμενα στερεοτύπων

Τηλέμαχος Ιατρίδης, Στάμος Παπαστάμου, Γεράσιμος Προδρομίτης
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Σάββατο, 17 Νοεμβρίου, 17:00 – 19:00

Θεματική Συνεδρία: Κοινωνική αλληλεπίδραση και διαπροσωπικές σχέσεις

Προεδρεύει:

Βασίλης Παυλόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Στρατηγικές ρύθμισης του συναισθήματος στην καθημερινή κοινωνική αλληλεπίδραση

Κώστας Καφέτσιος
Πανεπιστήμιο Κρήτης

Μοντέλα φιλίας: Μια μελέτη της ομόφυλης/ετερόφυλης φιλίας

N. Χρηστάκης, I. Κατερέλος, Π. Χαλάτσης
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Η ανδρική ταυτότητα κατά την αντίληψη δύο γενεών Ελλήνων. Ανίχνευση της σχηματικής σταθερότητας και αλλαγής της ανδρικής ταυτότητας

Ηρακλής Γρηγορόπουλος, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

«Ζω την ερωτική ιστορία που θέλω-έχω σχέση που με ικανοποιεί»: Προκαταρκτική διερεύνηση της επίδρασης που ασκεί το είδος της «ερωτικής ιστορίας» διά του οποίου γίνεται αντιληπτή μια στενή διαπροσωπική σχέση στη γενική ικανοποίηση από αυτήν

Παναγιώτης Κορδούτης, Μαρία Μπερή
Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Τακτικές αντιμετώπισης των συγκρούσεων μεταξύ των συντρόφων στο γάμο: Ο ρόλος των αξιών, της αυτο-αποκάλυψης και της ικανοποίησης από τη σχέση

Μαρία-Ιωάννα Αργυροπούλου, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
Karen Quek, *Seattle Pacific University, USA*

ΚΥΡΙΑΚΗ, 18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Κυριακή, 18 Νοεμβρίου, 09:30 – 11:30

Θεματική Συνεδρία: Εφαρμογές της κοινωνιοψυχολογικής σκέψης στον εκπαιδευτικό χώρο

Προεδρεύει:

Κώστας Καφέτσιος, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Κοινωνικές παράμετροι της σχολικής επιθετικότητας

Στέλιος Ν. Γεωργίου
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η κοινωνική αναπαράσταση φοιτητών/τριών Ψυχολογίας και Παιδαγωγικών Τμημάτων για την ένταξη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Κωνσταντίνος Θ. Μιχαηλίδης
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Η διαπολιτισμική ενημερότητα των εκπαιδευτικών και οι απόψεις τους για την πολιτισμική ποικιλομορφία στη σύγχρονη σχολική τάξη

Δέσποινα Σακκά

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Η διδασκαλία της Κοινωνιολογίας στην Ελληνική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Ο «επίσημος» λόγος του αναλυτικού προγράμματος και ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Φωτεινή Κουγιουμουτζάκη, Αγλαΐα

Καλαματιανού

Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Η θέση των υποκειμένων στις πρακτικές αρίθμησης στο σχολικό και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον

Ολυμπία Γκριμπιζή

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 16 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Παρασκευή, 16 Νοεμβρίου, 09:30 – 11:30

Θεματική Συνεδρία: Πολυπολιτισμικότητα και μετανάστευση

Προεδρεύει:

Ξένια Χρυσοχόου, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Έλληνες μετανάστες στο εξωτερικό και μετανάστες στην Ελλάδα: Μια κοινή ταυτότητα στο λόγο για τη μετανάστευση

Αντώνης Σαπουντζής, Πάυλος Πανατζής, Αντώνης Γαρδικιώτης, Ευαγγελία Φίγγου, Νίκος Μποζατζής, Γιώργος Λασκαρίδης, Δήμητρα Παπασταύρου
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα έχει μετατραπεί από μια χώρα εξαγωγής μεταναστών σε μια χώρα υποδοχής μεταναστών. Αυτή η διπλή εμπειρία των Ελλήνων από τη μετανάστευση βρέθηκε ότι αποτελεί ένα βασικό ρεπερτόριο στο λόγο για τους σύγχρονους οικονομικούς μετανάστες. Στην παρουσίαση αυτή καταδεικνύεται πως οι συμμετέχοντες στην έρευνα, που έγινε με ατομικές συνεντεύξεις, μέσα από αυτή τη διπλή εμπειρία κατασκεύαζαν στο λόγο τους μια κοινή ταυτότητα ανάμεσα στους Έλληνες και τους μετανάστες. Σύμφωνα με κοινωνικο-ψυχολογικές προσεγγίσεις (Gaertner, Mann, Murrell & Dovidio, 1989; Gaertner, Dovidio, Anastasio, Bachevan & Rust, 1993) που έχουν τη βάση τους στη θεωρία των Κοινωνικών Ταυτοτήτων η κατασκευή μιας κοινής υπερκείμενης ταυτότητας μπορεί να οδηγήσει σε μείωση της προκατάληψης και του ρατσισμού. Εξετάζοντας τη χρήση της υπερκείμενης αυτής ταυτότητας στο λόγο βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες συχνά την επικαλούνταν μέσα στα πλαίσια μιας επιχειρηματολογίας για την ισότιμη συμμετοχή των μεταναστών στην Ελληνική κοινωνία. Σε άλλες περιπτώσεις όμως η κοινή αυτή ταυτότητα μέσα από μια σύγκριση των

συνθηκών της μετανάστευσης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, χρησιμοποιούνταν μέσα στα πλαίσια ενός επιχειρήματος υπέρ της κατάργησης των δικαιωμάτων των μεταναστών και αποκλεισμού τους.

Μετανάστευση και ψυχολογική ενσωμάτωση μεταναστών στην Ελλάδα μέσα από τη χρήση συμβολικών πόρων

Ειρήνη Καδιανάκη
University of Cambridge, UK

Η μεταναστευτική μετάβαση από ένα κοινωνικό-πολιτισμικό περιβάλλον σε ένα άλλο φέρνει σε επαφή πολιτισμικά στοιχεία από τη χώρα καταγωγής και τη χώρα εγκατάστασης. Ο μετανάστης ενεργά αφομοιώνει ή/και απορρίπτει τα καινούργια στοιχεία, ανασύρει και ανασυνθέτει στοιχεία από το παρελθόν του με σκοπό να τα χρησιμοποιήσει με νέους τρόπους. Η έρευνα αυτή εστιάζει στο πώς οι μετανάστες που ζουν στην Ελλάδα χρησιμοποιούν συμβολικούς πόρους, δηλαδή πολιτισμικά στοιχεία που αντλούν από το σύστημα της προσωπικής τους κουλτούρας, για να αντιμετωπίσουν ψυχολογικά τη μεταναστευτική μετάβαση, να επαναπροσδιορίσουν τον εαυτό τους και να προσδώσουν νόημα στην καινούργια πραγματικότητα. Η θεωρητική προσέγγιση προέρχεται από το θεωρητικό πλαίσιο των συμβολικών πόρων (Zittoun, 2006). Η μεθοδολογική προσέγγιση είναι ποιοτική. Διενεργήθηκαν συνεντεύξεις με 24 μετανάστες από διάφορες χώρες που ζουν στην Ελλάδα. Εξετάστηκαν τα εξής: (α) οι προσδοκίες και οι αναπαραστάσεις των μεταναστών για τη χώρα υποδοχής, (β) η ψυχολογική ρήξη ως κομμάτι της μεταναστευτικής μετάβασης, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, και (γ) η χρήση συμβολικών πόρων, οι ιδιότητες και οι λειτουργίες τους. Η ανάλυση ανέδειξε ατομικές και συλλογικές εκφάνσεις της ψυχολογικής ρήξης ως προς τις προσδοκίες και τις αναπαραστάσεις των μεταναστών για την Ελλάδα. Όσον αφορά στη χρήση συμβολικών πόρων, εντοπίστηκαν κοινά σημεία μεταξύ των μεταναστών: η χρήση της γλώσσας, της

θηρσκείας και της μουσικής από τη χώρα καταγωγής, ως στοιχείων για την αντιμετώπιση της ψυχολογικής ρήξης. Επιπλέον, η μελέτη ατομικών περιπτώσεων ανέδειξε, μεταξύ άλλων συμβολικών πόρων, τη χρήση της τέχνης και της πολιτικής.

Επιπολιτισμοποίηση και προσαρμογή των μεταναστών στην Ελλάδα: Είναι απλώς «ζήτημα χρόνου»;

Βασίλης Παυλόπουλος, Φρόσω Μόπτη-Στεφανίδη

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η ραγδαία μεταστροφή της ελληνικής κοινωνίας σε χώρα εγκατάστασης μεταναστών, από χώρα αποστολής που ήταν επί δεκαετίες, έχει πυροδοτήσει σειρά προβληματισμών και προκλήσεων. Μάλιστα, στον σχετικά πρόσφατο χαρακτήρα αυτής της εξέλιξης τείνουν συχνά να αποδίδονται αρνητικά φαινόμενα, όπως η ξενοφοβία και οι διακρίσεις. Συναφής είναι η αισιόδοξη άποψη ότι τα φαινόμενα αυτά θα εκλείψουν καθώς η Ελλάδα μετατρέπεται σταδιακά σε πολυπολιτισμική κοινωνία. Η παρούσα ανακοίνωση επικεντρώνεται στην επιπολιτισμοποίηση και την προσαρμογή των μεταναστών και επιχειρεί να διατυπώσει την τεκμηριωμένη θέση ότι ο χρόνος δεν είναι επαρκής συνθήκη για θετική έκβαση. Για το σκοπό αυτό παρουσιάζονται εμπειρικά δεδομένα από δύο ερευνητικά προγράμματα, τα οποία χρηματοδοτήθηκαν από το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (επιστ. υπεύθυνος: Η.Μπεζεβέγκης) και το πρόγραμμα «Πυθαγόρας» της Ευρωπαϊκής Ένωσης (επιστ. υπεύθυνη: Φ.Μόπτη-Στεφανίδη). Η πρώτη έρευνα είναι μια συγχρονική μελέτη της προσαρμογής 600 ενηλίκων μεταναστών από 35 χώρες. Βρέθηκε έμμεση μόνο (και όχι ευθεία) συσχέτιση μεταξύ προσαρμογής και διάρκειας παραμονής στην Ελλάδα, διαμέσου των διεργασιών επιπολιτισμοποίησης. Η δεύτερη έρευνα μελετά την ψυχική ανθεκτικότητα εφήβων μεταναστών από την Αλβανία και την πρώην Σοβιετική Ένωση σε διάστημα τριών χρόνων. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν αναπτυξιακούς όσο και επιπολιτισμικούς παράγοντες που συνδέονται

με σημαντικές όψεις της προσαρμογής των μεταναστών εφήβων, όπως η ακαδημαϊκή επάρκεια έναντι της σχολικής αποτυχίας και διαρροής. Συζητώνται οι προεκτάσεις των παραπάνω ευρημάτων όσον αφορά τις πολιτικές για τη μετανάστευση στην Ελλάδα.

Εφηβεία, μετανάστευση και ψυχική ανθεκτικότητα: Ο διαμεσολαβητικός ρόλος της αυτοαποτελεσματικότητας

Νικόλαος Τάκης, Φρόσω Μόπτη-Στεφανίδη
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η μετανάστευση και ο επιπολιτισμός θεωρούνται στρεσογόνες εμπειρίες τόσο για τα παιδιά και τους εφήβους. Παρόλα αυτά, οι περισσότεροι από αυτούς καταφέρνουν να προσαρμοσθούν στο νέο τους περιβάλλον. Σκοπός αυτής της παρουσίασης είναι να εξετασθεί ο ρόλος των προσδοκιών αυτοαποτελεσματικότητας σε σχέση με τη ψυχολογική επάρκεια των μεταναστών και παλιννοστούντων εφήβων. Το δείγμα αποτελούνταν από 1035 μαθητές 12-15 ετών (585 γηγενείς, 136 Αλβανοί, 229 Ελληνοπόντιοι, 85 μετανάστες δεύτερης γενιάς). Η επάρκειά τους μετρήθηκε με βάση τη σχολική επίδοση, τον αριθμό απουσιών και τη συμπεριφορά τους στο σχολείο (αξιολογήσεις από τους καθηγητές). Ο βαθμός αντίξοτητας που βίωναν οι μαθητές μετρήθηκε με ένα ερωτηματολόγιο αρνητικών γεγονότων ζωής και μέσα από δείκτες κοινωνικής-δημογραφικής αντίξοτητας (πυκνότητα κατοικίας, επίπεδο εκπαίδευσης και επάγγελμα γονέων). Για τη μέτρηση της αυτοαποτελεσματικότητας χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα του Bandura. Οι ιεραρχικές αναλύσεις παλινδρόμησης έδειξαν ότι η αυτοαποτελεσματικότητα προέβλεπε την επάρκεια για όλες τις εθνικές ομάδες μεταναστών. Διαπιστώθηκε επίσης ότι οι ψυχολογικά επαρκείς έφηβοι είχαν υψηλότερη βαθμολογία σε έξι από τις εννέα υποκλίμακες αυτοαποτελεσματικότητας, συγκριτικά με τους λιγότερο επαρκείς συμμαθητές τους, ανεξάρτητα από την εθνικότητα. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η αυτοαποτελεσματικότητα λειτουργεί ως προστατευτικός παράγοντας για την

προσαρμογή των μεταναστών και παλινοστούτων εφήβων.

Παρασκευή, 16 Νοεμβρίου, 12:00 – 14:00

Θεματική Συνεδρία: Κοινωνικά κινήματα και νόρμες κοινωνικής δικαιοσύνης

Προεδρεύει:

Γεράσιμος Προδρομίτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Η «υπερτιμημένη δικαιοσύνη» της ισοτιμίας
Αλέξης Αρβανίτης, Αλεξάνδρα Χαντζή
Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Η θεωρία της ισοτιμίας αποτελεί έναν από τους πιο γενικά παραδεκτούς γνώμονες για την μελέτη της αντίληψης περί δικαίου και αδικού. Στα πλαίσια της έρευνας μας προτείνουμε μια διαφορετική εφαρμογή της θεωρίας της ισοτιμίας. Στη βάση μιας διευρυμένης θεωρίας συναλλαγής προσπαθούμε να εξετάσουμε πότε οι άνθρωποι βλέπουν τις σχέσεις τους σαν ένα πάρε-δώσε και πώς τις αξιολογούν. Η πρώτη έρευνα εξετάζει εάν οι όροι της ισοτιμίας προβλέπουν επαρκώς την αντίληψη της κατεύθυνσης της συναλλαγής. Η δεύτερη έρευνα εξετάζει την υπόθεση ότι η αξιολόγηση της συναλλαγής και η αντίληψη περί δικαιοσύνης δεν προβλέπεται επαρκώς από τη θεωρία της ισοτιμίας αλλά από τους κανόνες που είναι σχετικοί με την κατάσταση. Με βάση τα αποτελέσματα των ερευνών υποστηρίζουμε την υπόθεση ότι δύο χωριστές γνωστικές διαδικασίες εμπλέκονται στη διαδικασία της κοινωνικής συναλλαγής: μία που αφορά την απόδοση του πάρε-δώσε (και προβλέπεται επαρκώς από τη θεωρία της ισοτιμίας) και μία που αφορά την αξιολόγηση της κατάστασης (και προβλέπεται από τους κοινωνικά συμπεφωνημένους κανόνες που διέπουν τη διαδικασία).

Αντιλήψεις φοιτητών για τη δικαιοσύνη σε συνάρτηση με τις κρίσεις τους πάνω σε ηθικά-κοινωνικά διλήμματα
Αφροδίτη Κοντογιάννη, Βασίλης Παυλόπουλος
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η παρούσα έρευνα εξετάζει τις στάσεις φοιτητών απέναντι σε ηθικά-κοινωνικά διλήμματα, σε συνάρτηση με το βαθμό στον οποίο υιοθετούν διάφορες όψεις της πίστης σε ένα δίκαιο κόσμο. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 116 φοιτητές σχολών θεωρητικής και θετικής/τεχνολογικής κατεύθυνσης από Σχολές της Αθήνας. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν: (α) η Κλίμακα Γενικής Πίστης στο Δίκαιο Κόσμο (Lipkus, 1991), (β) μια Κλίμακα για την Πίστη στην Ενυπάρχουσα και την Απώτερη Δικαιοσύνη, βασισμένη σε αντίστοιχο εργαλείο του Maes (1998), και (γ) αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο όσον αφορά τις κρίσεις των φοιτητών σε δεκαπέντε ηθικές-κοινωνικές διλημματικές καταστάσεις. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι φοιτητές υιοθετούν γενικά την πίστη στο δίκαιο κόσμο, και μάλιστα περισσότερο την πίστη στην απώτερη παρά στην ενυπάρχουσα δικαιοσύνη. Όσον αφορά τις κρίσεις απέναντι στα ηθικά-κοινωνικά διλήμματα, εντοπίστηκαν τρεις ομάδες φοιτητών. Οι «εθνικιστές/υπερπατριώτες» (43%) χαρακτηρίστηκαν από μεγαλύτερη πίστη στο δίκαιο κόσμο και στην ενυπάρχουσα δικαιοσύνη (έναντι της απώτερης). Οι «νεοσυντηρητικοί» (33%) συσχετίστηκαν αρνητικά με την πίστη στο δίκαιο κόσμο και έτειναν να υιοθετούν την πίστη στην ενυπάρχουσα δικαιοσύνη. Οι «προοδευτικοί» (24%) τοποθετήθηκαν εγγύτερα στην πίστη για την απώτερη δικαιοσύνη. Τα αποτελέσματα αυτά βρίσκονται, γενικά, σε συμφωνία με τις ερευνητικές υποθέσεις και σκιαγραφούν τη διασύνδεση των αντιλήψεων για τη δικαιοσύνη με την ατομική απόκριση σε ηθικές διλημματικές καταστάσεις.

Κοινωνιοψυχολογικές και αναπτυξιακές όψεις της πίστης σε έναν δίκαιο κόσμο: Εμπειρική έρευνα σε οικογένειες εφήβων
Κατερίνα Γεωργαντή, Βασίλης Παυλόπουλος
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η πίστη στο δίκαιο κόσμο (ΠΔΚ) αναφέρεται στην ανάγκη του ανθρώπου να διατηρεί την πεποίθηση ότι στη ζωή του ο καθένας αξίζει ό,τι παίρνει και παίρνει ό,τι του αξίζει (Lerner, 1965, 1982). Η μελέτη της ΠΔΚ έχει σημασία

στο βαθμό που αυτή συνδέεται με τα ατομικά μοντέλα ερμηνείας των γεγονότων ζωής και με τη συνακόλουθη διαμόρφωση συμβατών στάσεων και συμπεριφορών. Ωστόσο, λίγες έρευνες επιχειρούν να συνδετάσουν τους κοινωνιοψυχολογικούς και τους αναπτυξιακούς παράγοντες που είναι συναφείς με τη λειτουργία της ΠΔΚ ως εξαρτημένης, ανεξάρτητης και διαμεσολαβητικής μεταβλητής. Η μελέτη αυτού του πλέγματος των συσχετίσεων αποτέλεσε στόχο της παρούσας έρευνας. Στο δείγμα συμμετείχαν 272 έφηβοι, μαθητές Λυκείου, και οι μητέρες τους. Με βάση την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, οι πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν, αφορούσαν στην ΠΔΚ του εφήβου και της μητέρας (Dalbert et al., 2001), στην ηθική ανάπτυξη (Rest, 1986) και την έδρα ελέγχου (Levenson, 1981) του εφήβου, στο γονεϊκό ύφος της μητέρας και στις θρησκευτικές πρακτικές της οικογένειας. Σύμφωνα με το μοντέλο δομικών εξισώσεων, το οποίο ελέγχθηκε, η ΠΔΚ του εφήβου προβλέφθηκε από την επικέντρωση στους ισχυρούς άλλους ως έδρα ελέγχου (ευθέως), καθώς και από τις πεποιθήσεις και γονεϊκές πρακτικές της μητέρας (εμμέσως). Επιπλέον, η ΠΔΚ αποτέλεσε άμεσο προβλεπτικό παράγοντα των ηθικών κρίσεων του εφήβου. Τα αποτελέσματα αυτά αναδεικνύουν ορισμένους από τους κοινωνιοψυχολογικούς μηχανισμούς ανάδυσης της ΠΔΚ καθώς και τη διασύνδεσή της με σημαντικούς αναπτυξιακούς στόχους, όπως η διαμόρφωση της ηθικότητας

Παράγοντες που επηρεάζουν την συμμετοχή σε πολιτική δράση: Μια ανάλυση βασισμένη σε φοιτητές και μετανάστες στην Ελλάδα

Ξένια Χρυσόχοου, Ηλέκτρα Διακολαμπριάνου, Μυρτώ Κάκκου, Σάντρα Μαρίνου, Δημήτρης Μπάρκας, Κατερίνα Γούλα, Άρτεμις Γρίβα
Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Στόχος της ομιλίας είναι να παρουσιάσει μοντέλα που εξηγούν την πρόθεση για, και τη συμμετοχή σε πολιτικές δράσεις διεκδίκησης. Βασιζόμενοι στα θεωρητικά σχήματα των Simon et al. 1998, Simon and Klandermans 2001, υποθέτουμε ότι η πρόσληψη της

αποτελεσματικότητας των δράσεων, η ταύτιση των συμμετεχόντων με τις γενικότερες κατηγορίες υπαγωγής που πλήττονται και κυρίως η ταύτιση με τους ακτιβιστές εξηγούν την πρόθεση και την συμμετοχή. Θα παρουσιαστούν δύο έρευνες. Στην πρώτη συμμετείχαν φοιτητές (N=85) κατά τη διάρκεια των κινητοποιήσεων (άνοιξη 2006) ενώ στη δεύτερη μετανάστες (N=85) στην Ελλάδα. Οι αναλύσεις παραγόντων ανέδειξαν κυρίως 4 μορφές δράσης: παραδοσιακό συνδικαλισμό, ριζοσπαστική δράση, κινητοποίηση μέσω υπογραφών/ ψηφισμάτων και συμμετοχή σε ΜΚΟ. Σε μια σειρά αναλύσεων παλινδρόμησης ερευνήθηκαν τρία μοντέλα πρόβλεψης της συμμετοχής/πρόθεσης σε κάθε μορφή κινητοποίησης α) ο ρόλος των ταυτίσεων με την κατηγορία υπαγωγής β) στις ταυτίσεις προστέθηκε και ο ρόλος της ταύτισης με τους ακτιβιστές και γ) στις ταυτίσεις προστέθηκε και ο ρόλος της πρόσληψης αποτελεσματικότητας κάθε μορφής δραστηριότητας. Παρά τις μικρές διαφοροποιήσεις, και στις δύο έρευνες, τα αποτελέσματα συγκλίνουν αναδεικνύοντας το τρίτο μοντέλο ως το καλύτερο να εξηγήσει τόσο την πρόθεση όσο και την συμμετοχή. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, η αρχική σχέση ταύτισης με την κατηγορία υπαγωγής και πρόθεσης/συμμετοχής φαίνεται να διαμεσολαβείται από την ταύτιση με τους ακτιβιστές ενώ σημαντικός παράγοντας εξήγησής τους είναι η πρόσληψη της αποτελεσματικότητας της συγκεκριμένης δράσης. Τα αποτελέσματα θα συζητηθούν σε σχέση με τα παραπάνω θεωρητικά σχήματα καθώς επιβεβαιώνουν τις προβλέψεις αλλά και θέτουν το θέμα του ποιοι παράγοντες κάνουν μια δράση να θεωρείται αποτελεσματική

Απόψεις των νέων Ελλήνων για τα φοιτητικά κινήματα από το 1960 μέχρι σήμερα

Αναστασία-Βαλεντίνη Ρήγα, Βασιλική Γιαννακοπούλου, Ιωάννης Σεπεντζής, Γρηγόρης Μαυριδάκης
Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στην παρούσα μελέτη πήραν μέρος 200 φοιτητές/τριες ηλικίας 18-30 ετών που φοιτούσαν στα Πανεπιστήμια Κρήτης, Αθηνών

και Παντείου. Σκοπός της μελέτης ήταν να διερευνηθούν οι αντιλήψεις και η ιδεολογία των νέων για τα φοιτητικά κινήματα από το 1960 μέχρι σήμερα. Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους δεν γνωρίζουν παρά ελάχιστα για τη γενιά του 1-1-4 και την ιδεολογία της. Επιπλέον, το 50% των υποκειμένων δεν παίρνει μέρος σε φοιτητικές πορείες επειδή πιστεύουν ότι τα φοιτητικά κινήματα «κομματικοποιούνται» και στην πλειοψηφία τους οι φοιτητές/τριες κατευθύνονται από τα κόμματα. Μέρος των ερωτώμενων υποστηρίζει ότι οι φοιτητές/τριες που ενεργοποιούνται σε κινητοποιήσεις (πορείες, διαδηλώσεις, μέλη Δ.Σ. φοιτητών κ.ά.) προασπίζονται δικά τους προσωπικά συμφέροντα και όχι όλης της ομάδας των φοιτητών. Συμπερασματικά, η νεολαία δεν φαίνεται να συμμερίζεται την ανάγκη της συλλογικής δράσης.

Παρασκευή, 16 Νοεμβρίου, 17:00 – 19:00

Θεματική Συνεδρία: Κοινωνικές αναπαραστάσεις πραγματικών και δυνητικών πεδίων

Προεδρεύει:

Αναστασία-Βαλεντίνη Ρήγα, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Ο ρόλος της εθνικής ταυτότητας στην παγκόσμια μνήμη και λήθη

Άννα Μαντόγλου, Αναστασία Μελίστα, Sylvia Liaris-Hochhaus

Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Η παγκόσμια μνήμη μπορεί να θεωρηθεί ως μια ιστορική κληρονομιά ενθυμήσεων και λήθης γεγονότων που σημάδεψαν καθοριστικά την ανθρωπότητα. Τα γεγονότα αυτά έχουν αφήσει τα ίχνη τους βαθιά μέσα στο χρόνο και το χώρο, λόγω των αλλαγών -αρνητικών ή θετικών- που προκάλεσαν σε διάφορες περιοχές ή ομάδες. Στην παρούσα έρευνα συμμετέχουν 243 φοιτητές και φοιτήτριες Έλληνες και Γερμανοί, στους οποίους ζητήθηκε να γράψουν τρία γεγονότα που θέλουν να θυμούνται και τρία γεγονότα που επιθυμούν να ξεχάσουν από την ιστορία της ανθρωπότητας

και, στη συνέχεια, να σημειώσουν το βαθμό σημαντικότητας και θετικότητας για κάθε γεγονός. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το περιεχόμενο της παγκόσμιας μνήμης παραπέμπει στις επαναστάσεις και τα κινήματα που έλαβαν χώρα στην Ευρώπη, στις ανακαλύψεις, στις εφευρέσεις, στον πολιτισμό, στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις προσπάθειες των ανθρώπων για συνύπαρξη κατά τον 20^ο αιώνα. Τα γεγονότα αυτά αξιολογούνται ως σημαντικά και θετικά. Τα παγκόσμια γεγονότα κοινωνικής λήθης αφορούν πολέμους που έγιναν κυρίως κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, το φαινόμενο της τρομοκρατίας και των φυσικών καταστροφών και αξιολογούνται ως σημαντικά και αρνητικά. Ενώ η παγκόσμια ιστορική πραγματικότητα είναι μία και μοναδική, Έλληνες και Γερμανοί μορφοποιούν τις μνήμες τους μέσα από βιωμένες εμπειρίες, επικεντρώνοντας στη δική τους ιδιαίτερη ιστορικο-εθνική ταυτότητα. Οι μεν Έλληνες αναδεικνύουν έναν ιστορικό εθνικό κατακτητή, που συνεχίζει να απειλεί, την Τουρκία (Τουρκοκρατία, άλωση της Κωνσταντινούπολης, Κύπρος), οι δε Γερμανοί αποσιωπούν το ολοκαύτωμα, το ναζισμό και το Χίτλερ και ενισχύουν την ομοψυχία και συνοχή της ενδο-εθνικής ομάδας, τονίζοντας το τέλος του ψυχρού πολέμου, την ένωση της Γερμανίας και το συμβολικό εθνικό ρόλο του Μουντιάλ 2006.

Ενόχληση – παθολογική χρήση – διασταυρούμενες απόψεις: Internet στους εφήβους

Ιωάννης Κατερέλος, Χ. Ζούλιας

Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Το Internet αποτελεί για τους σημερινούς εφήβους ένα βασικό συστατικό του επιβεβαίωσης της ταυτότητας της γενιάς που ανήκουν: θεωρούν ότι οι «μεγάλοι που δεν το καταλαβαίνουν είναι αυτοί που το φοβούνται»... Παρουσιάζουμε μια πανελλαδική έρευνα όπου αναζητούνται ποιες είναι οι πηγές ενόχλησης στο Internet, ποια είναι η διάδοση της παθολογικής χρήσης στο Internet (συνδυάζεται με ερωτηματολόγιο που αφορά τις σχέσεις με τους γονείς) ενώ επίσης ζητούνται οι απόψεις των γονέων και των

εκπαιδευτικών σχετικά με το τι απάντησαν τα παιδιά.

Η δημιουργικότητα στους οργανισμούς. Πρόσληψη του οργανισμού και παραγόμενες ιδέες. Μια μελέτη περίπτωσης

Άννα Αναστασοπούλου
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και
Κοινωνικών Επιστημών

Η εισήγηση πραγματεύεται το φαινόμενο της δημιουργικότητας στους οργανισμούς. Επιχειρεί να διερευνήσει τη σχέση του τρόπου που προσλαμβάνουν οι απασχολούμενοι σε έναν οργανισμό πτυχές του οργανωτικού τους πλαισίου και του τύπου των ιδεών που παράγουν. Διενεργήθηκε λοιπόν σε έναν Οργανισμό μια έρευνα με ερωτηματολόγιο που αναπτύχθηκε βάσει των απαιτήσεων του ερευνητικού σχεδιασμού. Το δείγμα επιλέχθηκε με τη μέθοδο της στρωματοποιημένης αναλογικής δειγματοληψίας (N=96, 10% του συνόλου των απασχολούμενων). Η ανάλυση των δεδομένων βασίστηκε σε μια σειρά παραγοντικών και πολυδιάστατων αναλύσεων. Όπως προκύπτει, οι απασχολούμενοι, ανάλογα με τον τύπων των ιδεών που τείνουν να παράγουν (δημιουργικές, δημιουργικές για τον Οργανισμό, συνηθισμένες, συνηθισμένες για τον Οργανισμό και ουτοπικές), τείνουν να προσλαμβάνουν και διαφορετικά βασικές διαστάσεις του οργανωτικού τους πλαισίου. Μεταξύ των ευρημάτων ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει ότι όσοι τείνουν να παράγουν δημιουργικές ιδέες, τείνουν επίσης να προσλαμβάνουν αρνητικά το κλίμα συνεργασίας με συναδέλφους και ανώτερους και να θεωρούν ότι το έργο τους δεν αναγνωρίζεται. Ακριβώς το αντίθετο τείνουν να πιστεύουν όσοι παράγουν δημιουργικές για τον Οργανισμό ιδέες. Τα συγκεκριμένα ευρήματα εγείρουν σοβαρά ερωτήματα για το πώς, τότε, σε ποιο βαθμό και ποιες συνθήκες το οργανωτικό περιβάλλον διευκολύνει την παραγωγή δημιουργικών ιδεών. Στο βαθμό που αναφερόμαστε σε δημιουργικές για τον Οργανισμό ιδέες τα στοιχεία της έρευνας συνηγορούν υπέρ της άποψης ότι η ύπαρξη ενός υποστηρικτικού πλαισίου διευκολύνει την παραγωγή δημιουργικών ιδεών. Στο βαθμό όμως που αναφερόμαστε σε κατεχοχήν

δημιουργικές ιδέες φαίνεται ότι δεν έχουμε ακόμα επαρκή θεωρητικά και ερευνητικά στοιχεία για να αναδείξουμε και να κατανοήσουμε τους μηχανισμούς που διευκολύνουν τη γέννησή τους.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 17 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Σάββατο, 17 Νοεμβρίου, 09:30 – 11:30

Συμπόσιο: Σύγχρονοι προβληματισμοί στα θέματα των διομαδικών σχέσεων

Οργανώνει:

Αλεξάνδρα Χαντζή, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Συζήτηση:

Αλεξάνδρα Χαντζή, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Οι διομαδικές σχέσεις αποτελούν ένα κεντρικό «πυρήνα» γύρω από τον οποίο έχουν αναπτυχθεί ποικίλες θεωρητικές θέσεις με αντίστοιχες ερευνητικές κατευθύνσεις. Στο πλαίσιο αυτού του συμποσίου ελπίζουμε να αναδείξουμε κάποια θέματα που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τις διομαδικές σχέσεις, θέματα που απασχολούν τη σύγχρονη έρευνα και βιβλιογραφία. Ξεκινώντας από τη διερεύνηση της συνεισφοράς ατομικών και κοινωνικών παραγόντων στην έκφραση της προκατάληψης (Γαρδικιώτης και συν.), θα προχωρήσουμε σε μια προτεινόμενη σύνθεση θεωριών διομαδικής επαφής και κοινωνικής προβολής (Στάθη & Crisp). Στη συνέχεια θα εξετάσουμε κατά πόσο η αντίληψη της εξωομαδικής ομοιογένειας εξαρτάται από τις διομαδικές συνθήκες και τον προβληματισμό αναφορικά με τη διαχείριση της κοινωνικής ταυτότητας (Αμπακούμκιν & Χαντζή). Το επόμενο θέμα που αφορά τη διερεύνηση της συμβολής των στερεοτύπων της εξωομάδας στη διαμόρφωση της εθνοτικής ταυτότητας (Πνευματικός, Γκέκα και συν.) πιστεύουμε ότι δείχνει πως οι θεωρητικοί προβληματισμοί αντλούνται αλλά και ανατροφοδοτούνται από την κοινωνική πραγματικότητα. Τέλος, προτείνουμε μια εναλλακτική προσέγγιση σε ένα βασικό ερώτημα που αφορά την υπόσταση των κοινωνικών κατηγοριών (Αρβανίτης &

Χαντζή), που πιθανόν να συνεισφέρει στον ορισμό του «σθένους» των στερεοτύπων και συνακόλουθα στην κατανόηση μιας σημαντικής διάστασης της προκατάληψης, του πλέον κεντρικού θέματος στη μελέτη των διομαδικών σχέσεων.

Ατομικές διαφορές, κοινωνική κατηγοριοποίηση και προκατάληψη

A. Γαρδικιώτης*, A. Σαπουντζής*, Λ. Φίγγου*, Π. Πανταζής*, Ν. Μποζατζής**

* *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

** *Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

Η παρούσα μελέτη διερευνά τη σχέση μεταξύ ατομικών και κοινωνικών μεταβλητών, και της προκατάληψης. Διαφορετικές προσεγγίσεις προκρίνουν τη σημασία είτε μεταβλητών ατομικών διαφορών (π.χ., η θεωρία της κοινωνικής ιεραρχίας, Sidanius & Pratto, 1999) είτε της κοινωνικής κατηγοριοποίησης (π.χ., η θεωρία της αυτό-κατηγοριοποίησης, Reynolds, Turner, Haslam, & Ryan, 2001) για την επαρκέστερη πρόβλεψη της προκατάληψης (κλίμακα μοντέρνου ρατσισμού, Akrami, Ekehammar, & Araya, 2000). Οι σχέσεις αυτές μελετώνται κάτω από τρεις διαφορετικούς χειρισμούς της ευκρινούς ταυτότητας: ατομική ταυτότητα, χαμηλού κύρους εθνική ταυτότητα (Η Ελλάδα συγκρινόμενη με την Ευρωπαϊκή Ένωση) και υψηλού κύρους εθνική ταυτότητα (Η Ελλάδα συγκρινόμενη με τις Βαλκανικές χώρες). Βρέθηκε ότι ο χειρισμός κοινωνικής ταυτότητας ρυθμίζει τις σχέσεις των μεταβλητών των ατομικών διαφορών και της ταύτισης με την εθνική ομάδα με την έκφραση προκατάληψης υποστηρίζοντας τις θέσεις της προσέγγισης της κοινωνικής ταυτότητας (Rubin & Hewstone, 2004).

Μείωση εθνικών προκαταλήψεων: Μια σύνθεση θεωριών διομαδικής επαφής και κοινωνικής προβολής

Σοφία Στάθη, Richard Crisp
University of Kent, UK

Η έρευνα στον τομέα των διομαδικών σχέσεων επικεντρώνεται εδώ και αρκετές δεκαετίες στην αξιολόγηση, κατανόηση και μείωση των προκαταλήψεων που επικρατούν μεταξύ διαφορετικών ομάδων. Μια από τις πιο

σημαντικές θεωρίες στον τομέα αυτό είναι η Υπόθεση της Επαφής (Allport, 1954; Pettigrew, 1998). Σύμφωνα με τη θεωρία, όταν η κοινωνική επαφή μεταξύ μελών διαφορετικών ομάδων λαμβάνει χώρα υπό κατάλληλες συνθήκες, οι αρνητικές προκαταλήψεις είναι δυνατό να μειωθούν ή και να αφανιστούν. Μια σειρά μεταβλητών, γνωστικών και συναισθηματικών, εξηγούν *πώς* και *γιατί* η επαφή συνιστά καθοριστικό παράγοντα για την καταπολέμηση των προκαταλήψεων. Λαμβάνοντας υπόψη τις σύγχρονες εξελίξεις στην έρευνα των διομαδικών σχέσεων, η έρευνα που θα παρουσιαστεί εξετάζει την αποτελεσματικότητα ενός μοντέλου όπου η κοινωνική επαφή βελτιώνει τις σχέσεις μεταξύ ομάδων διαφορετικών εθνικοτήτων ή υπηκοοτήτων μέσω δύο μεταβλητών: της προβολής θετικών χαρακτηριστικών (γνωστικός παράγοντας) και του διομαδικού stress (συναισθηματικός παράγοντας). Οι μελέτες πραγματοποιήθηκαν σε δύο χώρες, την Αγγλία, όπου εξετάστηκαν οι σχέσεις μεταξύ Βρετανών και αλλοεθνών φοιτητών, και το Μεξικό, όπου μελετήθηκαν οι σχέσεις μεταξύ Μεξικανών και της εθνικής μειονότητας αυτόχθονου πληθυσμού. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, όταν η επαφή βιώνεται ως θετική από τα αλληλεπιδρώντα μέλη, αυξάνεται η προβολή θετικών χαρακτηριστικών από τον εαυτό προς τα μέλη της διαφορετικής ομάδας, ενώ παράλληλα μειώνεται το διομαδικό stress, έχοντας ως αποτέλεσμα τη θετικότερη αξιολόγηση των άλλων ομάδων. Τα αποτελέσματα συζητούνται στα πλαίσια επίκαιρων διεθνών καταστάσεων και μιας σύνθεσης των κοινωνικών θεωριών προβολής με σύγχρονα μοντέλα καταπολέμησης των προκαταλήψεων.

Εξω-ομαδική ομοιογένεια ανάλογα με τη θέση και την αξία της εξωομάδας και την ταύτιση με την ενδο-ομάδα

Γεώργιος Αμπακούμκιν*, Αλεξάνδρα Χαντζή**

* *Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*

** *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Προηγούμενες έρευνες έχουν δείξει ότι συχνά παρατηρείται το φαινόμενο της εξωομαδικής ομοιογένειας ή, όπως θα έλεγε κάποιος πιο

κοινά, «οι άλλοι είναι όλοι ίδιοι ενώ εμείς είμαστε διαφορετικοί». Ορισμένες από τις προσπάθειες ερμηνείας του φαινομένου βασίζονται στην ιδέα ότι η αντίληψη ομάδων με όρους ομοιογένειας δεν είναι απλώς αποτέλεσμα γνωστικών διαδικασιών, όπως είχε αρχικά υποθεθεί. Αντίθετα, υποστηρίζεται ότι η αντίληψη αυτή επηρεάζεται από παράγοντες της εκάστοτε διομαδικής κατάστασης, καθώς και την τάση που επιδεικνύουν τα μέλη ομάδων να έχουν / αποκτήσουν θετική κοινωνική ταυτότητα. Έτσι, έχει προταθεί, αλλά και ερευνηθεί, ότι ο βαθμός της εξωομαδικής ομοιογένειας εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως η θέση των ομάδων, η ταύτιση με την ενδοομάδα ή και η σταθερότητα της διομαδικής ιεραρχίας. Σε αντίθεση με προηγούμενες έρευνες, η παρούσα μελέτη εξέτασε την εξωομαδική ομοιογένεια λαμβάνοντας υπόψη ταυτόχρονα τη θέση και την αξία εξωομάδων και την ταύτιση με την ενδοομάδα σε πλαίσιο εθνικών ομάδων υπαγωγής. Έγινε χειρισμός της σχετικής θέσης εξωομάδων (υψηλή έναντι χαμηλής, εντός των υποκειμένων) και της αξίας των εξωομάδων (θετική έναντι αρνητικής, εντός των υποκειμένων), ενώ μετρήθηκε η ταύτιση με την εθνική ενδοομάδα. Το βασικό εύρημα ήταν μια τριπλή αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των παραγόντων. Τα αποτελέσματα συζητούνται με άξονα το κατά πόσο η εξωομαδική ομοιογένεια είναι συμβατή με τη διαχείριση κοινωνικής ταυτότητας.

Στερεοτυπικές θέσεις στην ανάπτυξη και στη διαμόρφωση της ταυτότητας των Roma κατά τη νηπιακή και παιδική ηλικία
Δημήτρης Πνευματικός, Μαρία Γκέκα, Μαρία Διβανέ

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Η έρευνα για τη διαμόρφωση των κοινωνικών ταυτοτήτων τείνει να εγκαταλείπει τις προσεγγίσεις που ήθελαν τη διαμόρφωσή τους ως αποτέλεσμα γενικότερων γνωστικών αλλαγών (Aboud, 1988), δίνοντας έμφαση σε θεωρίες όπως αυτή της κοινωνικής ταυτότητας (Tajfel, 1978) ή της ανάπτυξης της κοινωνικής ταυτότητας (Nesdale 1999, 2004) που επικεντρώνονται στα κίνητρα των μελών της ενδοομάδας, και στο ρόλο των στερεοτύπων

που τα μέλη της υιοθετούν για την ομάδα τους (Davis, Leman, & Barrett, 2007). Η παρούσα ανακοίνωση αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης έρευνας με στόχο τη μελέτη των μηχανισμών διαμόρφωσης της εθνοτικής ταυτότητας κατά την παιδική ηλικία. Το κύριο ερώτημα είναι κατά πόσο οι στερεοτυπικές θέσεις της εξωομάδας υιοθετούνται από την ενδοομάδα και συντελούν στη διαμόρφωση της ταυτότητας της. Ειδικότερα, διερευνώνται πώς οι στερεοτυπικές θέσεις της ελληνικής κοινωνίας, αναφορικά με τη σχολική επίδοση και την επαγγελματική προοπτική των Roma, αναγνωρίζονται από νήπια και παιδιά Roma ως χαρακτηριστικά της ταυτότητάς τους, και εάν αυτά εντάσσονται στα σταθερά και μόνιμα χαρακτηριστικά της ταυτότητάς τους. Για το σκοπό αυτό εξετάστηκαν 40 νήπια και παιδιά Roma (3-12 ετών) που κατοικούν στη Φλώρινα. Η συλλογή των στοιχείων έγινε μέσω ερωτηματολογίου, υπό μορφή διαλόγου κουκλοθέατρου, σε ψηφιοποιημένη μορφή διάρκειας 5 λεπτών και 35 δευτερολέπτων. Το κουκλοθέατρο παρουσίαζε δύο κορίτσια, εκ των οποίων η μία ήταν Roma, που συζητούσαν για την σχολική τους επίδοση και συμπεριφορά καθώς και για τις επαγγελματικές τους προοπτικές. Προηγήθηκε ταυτοποίηση των παιδιών με την Roma πρωταγωνίστρια και στη συνέχεια παρουσιάστηκε το βιντεοσκοπημένο κουκλοθέατρο. Οι συμμετέχοντες καλούνταν να απαντήσουν στους προβληματισμούς των πρωταγωνιστριών. Διατυπώθηκαν 10 ερωτήσεις που αφορούσαν στην αναγνώριση των τριών στερεοτύπων, στη σταθερότητα και τη μονιμότητά τους. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ενώ οι στερεοτυπικές θέσεις της εξωομάδας αναγνωρίζονται από τους συμμετέχοντες ως χαρακτηριστικά της ταυτότητάς τους, δε θεωρούνται ως σταθερά και μόνιμα στοιχεία της εθνοτικής τους ταυτότητας, γεγονός που φανερώνει τη συνεισφορά των στερεοτύπων της εξωομάδας στη δυναμική της διαμόρφωσης των ταυτοτήτων, αλλά και τις αλλαγές στην εθνοτική ταυτότητα της ενδοομάδας ως αποτέλεσμα των διομαδικών σχέσεων στο σχολικό πλαίσιο.

**Ο εσενσιαλισμός στην Κοινωνική
Ψυχολογία: Μία διαφορετική προσέγγιση**
Αλέξης Αρβανίτης, Αλεξάνδρα Χαντζή
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και
Κοινωνικών Επιστημών

Η μελέτη του ψυχολογικού εσενσιαλισμού (psychological essentialism) έχει τις ρίζες της στο αντίστοιχο φιλοσοφικό ρεύμα που δέχεται ότι όλες οι οντότητες διέπονται από μία συγκεκριμένη υπόσταση που τις κάνει να είναι αυτό που είναι. Στο χώρο της ψυχολογίας, το υπό μελέτη φαινόμενο δεν είναι κατά πόσο οι άνθρωποι έχουν μία τέτοια πεποίθηση αλλά κατά πόσο οι αντιλήψεις τους αντικατοπτρίζουν μία τέτοια «ασυνείδητη λογική». Στο χώρο της γνωστικής ψυχολογίας η έρευνα εστιάζει κυρίως στο κατά πόσο οι άνθρωποι μπορούν να αποδώσουν επιφανειακά χαρακτηριστικά σε βαθύτερα, «κρυμμένα» χαρακτηριστικά. Με αυτή την έννοια, οι κοινωνικές κατηγορίες θα μπορούσαν να μελετηθούν από τη σκοπιά της θεωρίας της κοινωνικής απόδοσης. Στο χώρο της κοινωνικής ψυχολογίας όμως η μελέτη έχει εστιάσει κυρίως στη δομή των κοινωνικών κατηγοριών και σε έννοιες όπως η υποστασιακότητα (entitativity) απαντώντας στο βασικό ερώτημα: «Εάν οι αντιλήψεις μας ήταν εσενσιαλιστικές, τι δομή θα είχαν;» Η παρούσα έρευνα προσπαθεί να απαντήσει στο εξίσου εύλογο, αλλά ίσως δισεπίλυτο πρόβλημα: «Πότε είναι οι αντιλήψεις μας εσενσιαλιστικές;». Η έρευνα εστιάζει σε κοινωνικές κατηγορίες και τον τρόπο που αποδίδουμε αίτια στα χαρακτηριστικά της κοινωνικής κατηγορίας. Θα ισχυριστούμε ότι στη βάση αυτής της έννοιας του εσενσιαλισμού είναι η αδυναμία εξήγησης των χαρακτηριστικών μίας ομάδας, η αδυναμία απόδοσης των αιτίων που τα προκαλούν.

Σάββατο, 17 Νοεμβρίου, 12:00 – 14:00

**Θεματική Συνεδρία: Στερεότυπα και
κοινωνική επιρροή**

Προεδρεύει:
Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο*
Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

**Διερεύνηση κανονιστικότητας «κλασικών»
παραμέτρων της κοινωνικής επιρροής σε
πειραματικά υποδείγματα πάνω στο θέμα
της τρομοκρατίας**
Στάμος Παπαστάμου, Γεράσιμος Προδρομίτης,
Τηλέμαχος Ιατρίδης
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και
Κοινωνικών Επιστημών

Η θεωρητική και ερευνητική παράδοση μελέτης των διαδικασιών κοινωνικής επιρροής έχει καταγράψει μέχρι σήμερα τη διαβαθμισμένη και ποιοτικά διαφορετική επίδραση παραμέτρων όπως η ταυτότητα και το status της πηγής, η πλειοψηφική ή μη στήριξη του μηνύματός της και η ενεργοποίηση φίλτρων πρόσληψης της συνολικής της παρουσίας. Στις δυο πειραματικές έρευνες πεδίου, που παρουσιάζονται, ελέγχεται η αλληλεπίδραση των προαναφερόμενων «κλασικών» παραμέτρων με συγκεκριμένου ιδεολογικού προσανατολισμού και κανονιστικής βαρύτητας μηνύματα σχετικά με την πρόσληψη της τρομοκρατίας. Τα ευρήματα αναφορικά με το μέγεθος και την υφή της ασκούμενης επιρροής καθώς και με την πρόσληψη της συνολικής παρουσίας της πηγής συζητούνται με γνώμονα την εφαρμογή του πειραματισμού στη διερεύνηση της ιδεολογικής επεξεργασίας του ζητήματος της τρομοκρατίας και με αναφορά σε ευρύτερα επιστημολογικά ζητήματα, που θέτει η τεχνικά δύσκολη, ιδεολογικά ενοχλητική αλλά σίγουρα αναγκαία διασύνδεση περιεχομένων και μηχανισμών, προκειμένου να καταστεί εφικτή η, κατά το δυνατόν, έγκυρη μελέτη της κοινωνικής σκέψης.

**Συμμόρφωση, θρησκευτικότητα και
ψυχαναγκασμός: Ένας κοινός μηχανισμός**
Ρόμπερτ Μέλλον
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και
Κοινωνικών Επιστημών

Κατά την άποψη του συμπεριφορισμού, η συμμόρφωση στους δηλωμένους και στους άδηλους κανόνες μιας κοινωνίας (π.χ. του νόμου, της εκκλησίας, της μόδας) καθορίζεται κατά κύριο λόγο από την κοινωνική παροχή αρνητικών ενισχυτών (π.χ. απειλές τιμωρίας) κατόπιν παρατήρησης συμπεριφορών που δεν αντιστοιχούν με τους κανόνες (ή τα πρότυπα)

της κοινωνίας, καθώς επίσης από τον τερματισμό αυτών των αρνητικών ενισχυτών όταν εκδηλώνονται οι συμπεριφορές που αντιστοιχούν σε αυτούς. Μια απορία για τη συμπεριφοριστική ερμηνεία της συμμόρφωσης είναι ότι πολλοί άνθρωποι τηρούν κοινωνικούς κανόνες ακόμα και όταν δεν υπάρχει καμία απειλή τιμωρίας για τη μη τήρησή τους. Τέτοιες «άνευ αποτελεσμάτων» συμπεριφορές έχουν κοινά στοιχεία με τις στερεοτυπικά επαναλαμβανόμενες πράξεις του ψυχαναγκασμού καθώς επίσης με την δομημένη ικεσία σε μεταφυσικές δυνάμεις. Αυτές οι συμπεριφορές συνήθως αποδίδονται στην «εσωτερικευση» του κανόνα στον χαρακτήρα ή στην προσωπικότητα του ατόμου. Στην παρούσα εισήγηση, αυτή η «προσωπικότητα της συμμόρφωσης» θα ερμηνευθεί αναφορικά με την θεμελίωση της *θετικής* ενισχυτικής δύναμης των ερεθισμάτων της συμμόρφωσης, μια διεργασία που αναπόφευκτα ρυθμίζεται κατά την κοινωνική χρήση της τιμωρίας. Η ερμηνεία αυτή υποστηρίζεται από μια εμπειρική ανάλυση της συχνότητας με την οποία 400 ενήλικοι ανέφεραν ότι ελέγχουν την συμπεριφορά τους προκειμένου να μη εκδηλώνουν τιμωρημένες δράσεις, ότι αλλάζουν συμπεριφορά όταν παρατηρήσουν τα ερεθίσματα τιμωρημένων δράσεων (προειδοποιητικά σήματα) και ότι βιώνουν ανακούφιση ή ασφάλεια από τα ερεθίσματα εκδήλωσης μη τιμωρημένων μορφών δράσης (σήματα ασφαλείας). Παρατηρήθηκε μια άμεση σχέση ανάμεσα στην ευαισθησία στην *αρνητική* ενίσχυση από τον τερματισμό προειδοποιητικών σημάτων, στην *θετική* ενίσχυση από σήματα ασφαλείας, και στα επίπεδα θρησκευτικότητας και ψυχαναγκασμού των συμμετεχόντων.

Διαβαθμίσεις αστικότητας και περιεχόμενα στερεοτύπων

Τηλέμαχος Ιατρίδης, Στάμος Παπαστάμου,
Γεράσιμος Προδρομίτης
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Η έρευνα πάνω στην πρόσληψη προσώπων και, πιο πρόσφατα, πάνω στο περιεχόμενο των στερεοτύπων συγκλίνουν στη διαπίστωση ότι οι κατηγορίες που έχουμε στη διάθεσή μας

για να περιγράψουμε άλλα άτομα, σε διαπροσωπικό ή σε διομαδικό επίπεδο, αφορούν είτε στη δυνατότητα και τις προοπτικές αυτών των ατόμων να επιτύχουν κοινωνικά, είτε στο πόσο αγαπητά είναι στις διαπροσωπικές σχέσεις. Κατά την τελευταία δεκαετία το ενδιαφέρον για το συστηματικό χαρακτήρα του περιεχομένου των στερεοτύπων έχει αναθερμανθεί χάρη στις εργασίες της S. Fiske και συνεργατών (π.χ. 1999, 2002), οι οποίες δείχνουν ότι η συνάφεια μεταξύ των δύο παραπάνω διαστάσεων είναι συνήθως αρνητική, έτσι ώστε άλλες ομάδες να αναπαρίστανται ως «ικανές αλλά ψυχρές» και άλλες ως «θερμές αλλά ανίκανες». Καθοριστικός παράγοντας για το πώς αναπαρίστανται τα μέλη της εκάστοτε κοινωνικής ομάδας φαίνεται δε να είναι η θέση της σε έναν δεδομένο κοινωνικό συσχετισμό δυνάμεων. Η παρούσα συμβολή εξετάζει υπό αυτό το πρίσμα το περιεχόμενο των διαθέσιμων στερεοτύπων για τους κατοίκους περιοχών διαβαθμισμένης αστικότητας στην ελληνική επικράτεια. Στη έρευνα συμμετείχαν 2.300 μαθητές Λυκείων στην Αθήνα, σε μεγάλα αστικά κέντρα, σε μικρότερους αστικούς-ημιαγροτικούς οικισμούς και σε μικρούς αγροτικούς οικισμούς στην ελληνική περιφέρεια. Τα αποτελέσματα δείχνουν πολύ συστηματικές διαφοροποιήσεις και υψηλό βαθμό διομαδικής συναίνεσης ως προς το περιεχόμενο των στερεοτύπων για τα μέλη κάθε κατηγορίας. Επιπλέον, η εξέταση τεσσάρων κατηγοριών διαβαθμισμένης αστικότητας, αντί για δύο κατηγορίες ασύμμετρης κοινωνικής θέσης, επιτρέπει την ανάδειξη διαφοροποιημένων στρατηγικών διαχείρισης της κοινωνικής ταυτότητας των μελών που ανήκουν στις ενδιάμεσες κατηγορίες.

Σάββατο, 17 Νοεμβρίου, 17:00 – 19:00

Θεματική Συνεδρία: Κοινωνική αλληλεπίδραση και διαπροσωπικές σχέσεις

Προεδρεύει:

Βασίλης Παυλόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Στρατηγικές ρύθμισης του συναισθήματος στην καθημερινή κοινωνική αλληλεπίδραση
Κώστας Καφέτσιος
Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η ρύθμιση του συναισθήματος συμπεριλαμβάνει γνωστικού και συγκινησιακού χαρακτήρα διαδικασίες (όπως η γνωστική επανεκτίμηση, η εκφραστική καταπίεση) που επιδρούν τόσο ενδο-προσωπικά όσο και διαπροσωπικά, στην κοινωνική αλληλεπίδραση. Τόσο πειραματικές όσο και συσχετιστικές μελέτες έχουν δείξει ότι η γνωστική επανεκτίμηση έχει συνήθως θετικές επιδράσεις ενώ η εκφραστική καταπίεση έχει αρνητικές επιδράσεις. Όμως η έρευνα για τις κοινωνικές επιπτώσεις των διαφορετικών αυτών πλευρών ρύθμισης του συναισθήματος με μη συγχρονικές μεθόδους συλλογής δεδομένων είναι πολύ περιορισμένη. Η παρούσα μελέτη χρησιμοποίησε την μέθοδο Δειγματοληψίας Καθημερινών Περιστατικών για να εξετάσει την επίδραση των δύο αυτών στρατηγικών ρύθμισης συναισθήματος και της γενικής διαχείρισης συναισθήματος στο συναίσθημα στην καθημερινή αλληλεπίδραση. Εξήντα τέσσερις (64) συμμετέχοντες κατέγραψαν θετικά και αρνητικά συναισθήματα που βίωσαν κατά την διάρκεια 1345 επαφών με φίλους, γνωστούς και μέλη της οικογένειας για την περίοδο μίας εβδομάδας. Στο τέλος κάθε μέρας συμπλήρωναν την Κλίμακα Καταστασιακού Άγχους και την Κλίμακα Θετικής και Αρνητικής Συγκινησιακής Κατάστασης (PANAS). Στο τέλος της μελέτης συμπλήρωσαν την Κλίμακα Ρύθμισης Συναισθήματος των Gross & John (2004) και την κλίμακα Διαχείρισης των συναισθημάτων των Wong και Law (2002). Αποτελέσματα από Πολυεπίπεδη Ανάλυση στοιχείων έδειξε ότι άτομα με υψηλές τιμές στην διαχείριση του συναισθήματος ανέφεραν υψηλότερα επίπεδα θετικού συναισθήματος σε όλους τους τύπους κοινωνικών επαφών ενώ η εκφραστική καταπίεση συνδεόταν με υψηλότερα επίπεδα αρνητικού συναισθήματος. Παρατηρήθηκαν ενδιαφέρουσες διαφοροποιήσεις των αποτελεσμάτων της εκφραστικής καταπίεσης ανάλογα με το είδος της σχέσης. Η συζήτηση θα επιχειρήσει να εξηγήσει τις διαδικασίες που μπορεί να

εξηγούν την επίδραση διαφορετικών πλευρών ρύθμισης του συναισθήματος στην κοινωνική αλληλεπίδραση.

Μοντέλα φιλίας: Μια μελέτη της ομόφυλης/ετερόφυλης φιλίας
N. Χρηστάκης, I. Κατερέλος, Π. Χαλάτσης
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Η ετερόφυλη φιλία, αν και σπάνια στο παρελθόν, αναδεικνύεται σήμερα σε μια ευρύτατα διαδομένη κοινωνική πρακτική. Στην Ελλάδα το θέμα αυτό έχει διερευνηθεί ελάχιστα. Στην έρευνα που παρουσιάζεται εδώ συμμετείχαν 320 άτομα (160 άντρες και 162 γυναίκες) τα οποία έπρεπε να απαντήσουν σε ένα δομημένο ερωτηματολόγιο και να δηλώσουν έως πέντε πρόσωπα με τα οποία διατηρούν «στενή φιλία». Στην συνέχεια κλήθηκαν να περιγράψουν την ταυτότητα αυτών των φίλων (φύλο, ηλικία, επάγγελμα, μορφωτικό επίπεδο, πλαίσιο-χρόνος γνωριμίας), όπως επίσης και το τι κάνουν μαζί. Το δείγμα χωρίστηκε σε ομόφυλες ή/και ετερόφυλες δηλώσεις φίλων. Προχωρήσαμε σε ανάλυση περιεχομένου σχετικά με τις δραστηριότητες που αναφέρθηκαν ως προς τις ομόφυλες ή ετερόφυλες δηλώσεις.

Η ανδρική ταυτότητα κατά την αντίληψη δύο γενεών Ελλήνων. Ανίχνευση της σχηματικής σταθερότητας και αλλαγής της ανδρικής ταυτότητας

Ηρακλής Γρηγορόπουλος, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Παναγιώτης Κορδούτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Στόχος της έρευνας ήταν να διερευνηθεί τα περιεχόμενα του ανδρικού σχήματος φύλου και τη δυναμική του λειτουργία.

Πραγματοποιήθηκε περιγραφική έρευνα ποιοτικού χαρακτήρα (Μελέτη Α), η οποία υποστηρίχθηκε από παράλληλη μελέτη εγκυρότητας. Με βάση τα αποτελέσματα της Μελέτης Α διενεργήθηκε πειραματική εμπειρική μελέτη. Η περιγραφική μελέτη αφορούσε τη σκιαγράφηση των περιεχομένων του ανδρικού σχήματος φύλου σε δύο ηλικιακά απομακρυσμένες γενιές. Συμμετείχε δείγμα 120

ατόμων. Ανάλυση περιεχομένου στην παραγωγή λόγου των δύο δειγμάτων ανέδειξε τα σημαντικότερα σε συχνότητα περιεχόμενα του ανδρικού σχήματος φύλου. Διαφαίνεται ότι το ανδρικό σχήμα φύλου περιλαμβάνει την κατοχή συγκεκριμένων «κεντρικών» χαρακτηριστικών, στα οποία προστίθενται και νέα χαρακτηριστικά από τους νεότερους σε ηλικία συμμετέχοντες. Υποδηλώνεται ότι η αποδεκτή αναπαράσταση της αρρενωπότητας/ανδρισμού παραμένει προσκολλημένη σε παραδοσιακές εικόνες και αντιλήψεις, οι οποίες ωστόσο επηρεάζονται από τα εκάστοτε κοινωνικά πλαίσια και τις διαφορετικές χρονικά κοινωνικές επιδράσεις. Μελέτη εγκυρότητας σε διαφορετικό δείγμα 228 ατόμων ήλεγξε την διυποκειμενική εγκυρότητα της ανάλυσης περιεχομένου. Ακολούθως, διερευνήθηκε η δυναμική λειτουργία του ανδρικού σχήματος φύλου στις προσδοκίες ανδρικής συμπεριφοράς. Το πειραματικό σχέδιο μεταξύ ατόμων περιελάμβανε τις ανεξάρτητες μεταβλητές: Φύλο (Άνδρες-Γυναίκες) x Γενιά (Α'-Β') x Πειραματική συνθήκη (ενεργοποίηση/αποφυγή ενεργοποίησης σχήματος φύλου αρρενωπότητας). Στη μελέτη συμμετείχαν 477 άτομα. Οι προσδοκίες ανδρικής συμπεριφοράς οδηγήθηκαν προς ένα στερεοτυπικό πρότυπο, όταν στο υπάρχον κοινωνικό πλαίσιο ενεργοποιούνταν το ανδρικό σχήμα φύλου. Αυτό ίσχυσε ιδιαίτερα για τις/τους μικρότερες/ους σε ηλικία συμμετέχοντες. Τα ευρήματα δείχνουν ότι ο τρόπος με τον οποίο επεξεργαζόμαστε κοινωνικά ερεθίσματα επηρεάζεται από το κοινωνικό πλαίσιο και ειδικότερα από συνθήκες που προκαλούν την ενεργοποίηση του ανδρικού σχήματος φύλου.

«Ζω την ερωτική ιστορία που θέλω-έχω σχέση που με ικανοποιεί»: Προκαταρκτική διερεύνηση της επίδρασης που ασκεί το είδος της «ερωτικής ιστορίας» διά του οποίου γίνεται αντιληπτή μια στενή διαπροσωπική σχέση στη γενική ικανοποίηση από αυτήν
Παναγιώτης Κορδούτης, Μαρία Μπερή
Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Η θεωρία των «ερωτικών ιστοριών» του R. Sternberg εστιάζει στο νόημα της στενής διαπροσωπικής σχέσης διατεινόμενη ότι τα άτομα διαπραγματεύονται συμβατότητα ρόλων σε ιεραρχικά προτιμώμενες ιστορίες που έχουν θεματική συστηματικότητα, διαφέρουν ως προς την προσαρμοστικότητα και προβλέπουν γενική ικανοποίηση στη σχέση. Σε προκαταρκτική έρευνα (N=80, M.O.=22 έτη) διερευνήθηκαν οι κατηγοριοποιήσεις των σχέσεων σε ιστορίες «ασυμμετρίας», «συντονισμού», «αντικειμένου» (η σχέση-μέσο), «αφηγηματικές» (η σχέση-ιδανικό) και «τεχνοτροπίας» (η σχέση-χειρισμός), προσαρμοστικότητας ή μη και η επίδρασή τους στην ικανοποίηση. Οι συμμετέχοντες απάντησαν σε ερωτηματολόγιο δημογραφικών και σχετικών με το/τη σύντροφο της πιο πρόσφατης σχέσης τους στοιχείων. Κατόπιν σε κλίμακες 63 προτάσεων (Κλίμακα Ιστοριών Έρωτα, Sternberg, 2000) περιέγραψαν την «ιστορία» της σχέσης τους. Επίσης, στην Κλίμακα Ικανοποίησης (Hendrick & Hendrick, 1988) δήλωσαν τη γενική ικανοποίησή τους από αυτήν. Αφαιρώντας ιστορίες που ελάχιστα περιέγραφαν τις σχέσεις των συμμετεχόντων υποβάλαμε τις εναπομείνουσες 25 σε Ανάλυση Παραγόντων. Ο πρώτος (17.28% διασποράς) από επτά παράγοντες (68.15% διασποράς) έδειξε πως τους συμμετέχοντες απασχολούσε η κοινή πορεία εντός άνισων πλην ιδανικών σχέσεων, εφόσον συνδύαζε σχέσεις συντονισμού και αφηγηματικές με ασυμμετρίας. Δεύτερης τάξεως Ανάλυση Παραγόντων συρρίκνωσε τους επτά παράγοντες σε δύο (50.4% διασποράς): ο πρώτος περιελάμβανε «προσαρμοστικές» σχέσεις, προβάλλοντας ένα πρότυπο άνισων μεν αλλά ασφαλούς αλληλεξάρτησης σχέσεων που επιδέχονται - κοινή συναινεσι-βελτιώσεις, ο δεύτερος εμπεριείχε «μη προσαρμοστικές» ιστορίες χειραγώγησης συντρόφου και σχέσεως. Ανάλυση παλινδρόμησης έδειξε ότι οι συμμετέχοντες ένιωθαν μεγαλύτερη γενική ικανοποίηση από τη σχέση τους, εφόσον αυτή ακόμη υφίστατο, είχε διανύσει σχετικά μεγαλύτερο χρόνο, και περιγραφόταν περισσότερο από τις «προσαρμοστικές» ερωτικές ιστορίες του παραπάνω παράγοντα .

Τακτικές αντιμετώπισης των συγκρούσεων μεταξύ των συντρόφων στο γάμο: Ο ρόλος των αξιών, της αυτο-αποκάλυψης και της ικανοποίησης από τη σχέση

Μαρία-Ιωάννα Αργυροπούλου, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
Karen Quek, *Seattle Pacific University, USA*

Σκοπός της έρευνας αυτής είναι η μελέτη των τακτικών επίλυσης των συγκρούσεων στην έγγαμη σχέση, σε συνάρτηση με τις αξίες των συντρόφων, τον βαθμό αυτο-αποκάλυψης και το επίπεδο ικανοποίησης. Το δείγμα αποτέλεσαν 133 παντρεμένα ζευγάρια. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια για τη μέτρηση των πολιτισμικών αξιών (Schwartz, 1992), τους τρόπους επίλυσης των συγκρούσεων (Rusbult, Johnson, & Morrow, 1986), το βαθμό αυτο-αποκάλυψης (Jourard & Lasakow, 1958) και την ικανοποίηση από τη σχέση (Schumm, et al., 1986). Η ανάλυση παλινδρόμησης έδειξε ότι σημαντικό ποσοστό της διασποράς των θετικών τρόπων αντιμετώπισης των διαφωνιών (41% και 33% για άντρες και γυναίκες, αντίστοιχα) ερμηνεύεται από την επίδραση δημογραφικών παραγόντων, του βαθμού αυτο-αποκάλυψης, των αξιών (και για τα δύο φύλα) και του επιπέδου ικανοποίησης (μόνο για τους άντρες). Η υιοθέτηση θετικών τρόπων αντιμετώπισης των διαφωνιών προβλέπεται από διαφορετικούς παράγοντες για τους άντρες (επίπεδο εκπαίδευσης, ικανοποίηση) και τις γυναίκες (αξίες). Επιπλέον, 28% της διασποράς των αρνητικών τρόπων αντιμετώπισης των διαφωνιών στους άντρες και 25% στις γυναίκες ερμηνεύεται από την επίδραση των αξιών και του βαθμού ικανοποίησης και για τα δύο φύλα. Οι μεταβλητές του/της συντρόφου εξήγησαν πολύ μικρότερο ποσοστό της διακύμανσης των τρόπων αντιμετώπισης των διαφωνιών, συγκριτικά με τους αντίστοιχους ατομικούς παράγοντες. Τα ευρήματα αυτά συζητώνται σε διασύνδεση με τη συμβουλευτική ζευγαριών.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Κυριακή, 18 Νοεμβρίου, 09:30 – 11:30

Θεματική Συνεδρία: Εφαρμογές της κοινωνιοψυχολογικής σκέψης στον εκπαιδευτικό χώρο

Προεδρεύει:

Κώστας Καφέτσιος, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Κοινωνικές παράμετροι της σχολικής επιθετικότητας

Στέλιος Ν. Γεωργίου

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η σχολική επιθετικότητα περιλαμβάνει εκφοβισμό και σωματική ή ψυχολογική καταπόνηση ενός παιδιού από άλλο παιδί ή ομάδα παιδιών στο σχολείο σε συστηματική βάση. Τέτοιες εμπειρίες στη σχολική ηλικία συνδέονται με σοβαρά προβλήματα εσωτερίκευσης (χαμηλή αυτοεικόνα, άγχος) για τα θύματα και προβλήματα εξωτερίκευσης (παραβατικότητα, αντικοινωνική συμπεριφορά) για τους θύτες κατά την ενηλικίωση. Σε μια σειρά ερευνών εξετάστηκαν οι σχέσεις αλληλεπίδρασης που υπάρχουν μεταξύ της συμμετοχής σε επεισόδια σχολικής βίας και χαρακτηριστικών του κοινωνικού περιγύρου των συμμετεχόντων, όπως η υπερπροστατευτική μητέρα, η καταθλιπτική μητέρα, το γονεϊκό στυλ και οι αποδόσεις αιτιότητας της βίας. Με βάση τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών κατασκευάστηκε δομικό μοντέλο εξισώσεων που περιγράφει την κατεύθυνση και την ένταση του δικτύου των επιδράσεων που ασκούνται μεταξύ των υπό εξέταση παραγόντων.

Η κοινωνική αναπαράσταση φοιτητών/τριών Ψυχολογίας και Παιδαγωγικών Τμημάτων για την ένταξη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Κωνσταντίνος Θ. Μιχαηλίδης

Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Σκοπός της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι η διερεύνηση των κοινωνικών

αναπαραστάσεων φοιτητών/τριών Ψυχολογίας και Παιδαγωγικών Τμημάτων που αφορούν στην ένταξη ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα πλαίσια σχολικής αγωγής. Ειδικότερα εξετάζονται: α) το περιεχόμενο της κοινωνικής αναπαράστασης της ένταξης στο συγκεκριμένο δείγμα και β) η συστηματική αλληλεπίδραση των σχέσεων ανάμεσα στα διάφορα περιφερειακά στοιχεία της συγκεκριμένης αναπαράστασης. Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 416 φοιτητές/τριες. Για τη συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκαν κατ' αρχήν ημι-δομημένες συνεντεύξεις. Τα στοιχεία που προέκυψαν από την ποιοτική ανάλυση των συνεντεύξεων αυτών, χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή ερωτηματολογίου, προκειμένου να αξιολογηθεί και ποσοτικά η αναπαράσταση της πρακτικής της ένταξης καθώς και της εφαρμογής εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Ε.Ε.Π.) σε συνήθεις σχολικές μονάδες. Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι η γνώση του αντικείμενου της ειδικής παιδαγωγικής, σε συνάρτηση με τη γνώση της προσωπικότητας του μαθητή, σε επίπεδο βιο-ψυχο-κοινωνικού πλαισίου, είναι δυνατό να βοηθήσει στην εφαρμογή των προγραμμάτων για την καλύτερη αντιμετώπιση των δυσκολιών που παρουσιάζουν τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Τα ευρήματα συζητούνται στο πλαίσιο τροποποίησης των προγραμμάτων σπουδών των τμημάτων διαφόρων βαθμίδων εκπαίδευσης.

Η διαπολιτισμική ενημερότητα των εκπαιδευτικών και οι απόψεις τους για την πολιτισμική ποικιλομορφία στη σύγχρονη σχολική τάξη

Δέσποινα Σακκά

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Η μελέτη έχει ως στόχο τη διερεύνηση της διαπολιτισμικής ενημερότητας (intercultural awareness) των εκπαιδευτικών καθώς και των απόψεών τους για την πολιτισμική ποικιλομορφία στη σύγχρονη σχολική τάξη. Το θέμα αυτό είναι σημαντικό εάν λάβουμε υπόψη ότι (α) η σύγχρονη σχολική τάξη, στο πλαίσιο της υπάρχουσας κατάστασης στη χώρα μας, γίνεται πολυπολιτισμική, και (β) σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν

προετοιμαστεί επαρκώς για να διδάξουν σε τάξεις με μικρούς αριθμούς παλιννοστούντων ή αλλοδαπών μαθητών. Στη μελέτη συμμετείχαν 57 άνδρες (57%) και 43 γυναίκες (43%) εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (N=100). Συλλέχθηκαν δεδομένα μέσω 3 εργαλείων τα οποία κατασκευάστηκαν ειδικά για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης και τα οποία επέβλεπαν στη διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών και του ρόλου τους στην πολυπολιτισμική τάξη. Τα αποτελέσματα αναδεικνύουν τον διλημματικό και αντιφατικό χαρακτήρα των στάσεων των εκπαιδευτικών για την πολιτισμική ποικιλομορφία και υποδεικνύουν την ανάγκη για την εφαρμογή προγραμμάτων εκπαίδευσης/ επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών τα οποία δεν θα περιλαμβάνουν μόνο στρατηγικές για τη διδασκαλία νέου εκπαιδευτικού υλικού αλλά θα παίρνουν υπόψη τους τις ανάγκες των εκπαιδευτικών έτσι όπως αυτές προκύπτουν στη σύγχρονη πολυπολιτισμική τάξη.

Η διδασκαλία της Κοινωνιολογίας στην Ελληνική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Ο «επίσημος» λόγος του αναλυτικού προγράμματος και ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Φωτεινή Κουγιουμουτζάκη, Αγλαΐα Καλαματιανού

Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι η γνώση που παράγεται από την επιστήμη της κοινωνιολογίας μας επιτρέπει να κατανοήσουμε πληρέστερα και σε μεγαλύτερο βάθος την κοινωνική πραγματικότητα που βιώνουμε αλλά και τον εαυτό μας ως κοινωνικά-δρώντα υποκείμενα. Με αυτή την έννοια είναι κρίσιμη η παρουσία της επιστήμης αυτής στην εκπαίδευση και ιδιαίτερα στο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, διότι δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές αυτής της ηλικίας να συμπληρώσουν –και ενδεχομένως και να ανατρέψουν– τις ήδη διαμορφωμένες παραστάσεις και αντιλήψεις τους περί κοινωνικού, με μια άλλη γνώση για το κοινωνικό γίγνεσθαι και για τη θέση τους σε αυτό. Το ερώτημα, ωστόσο, που τίθεται είναι εάν

πράγματι οι μαθητές έρχονται σε επαφή με τον κοινωνιολογικό Λόγο ή εάν αντίθετα, αυτό που διδάσκονται “απέχει” από το Λόγο αυτό, διαμορφώνοντας εντέλει μια διαστρεβλωμένη εικόνα της επιστήμης της κοινωνιολογίας. Η εμπειρία από την ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα και ειδικότερα η υποβάθμιση του μαθήματος της κοινωνιολογίας τα τελευταία χρόνια, εντείνει τους προβληματισμούς αναφορικά με το τι ακριβώς συμβαίνει μέσα στο “μαύρο κουτί” της εκπαίδευσης αναφορικά με τη διδασκαλία της κοινωνιολογίας. Σε αυτό το πλαίσιο τίθενται ως βασικά ζητούμενα: αφενός η διερεύνηση της λογικής που ενέχει η οργάνωση και η διδασκαλία του μαθήματος της κοινωνιολογίας στη χώρα μας, μέσω της ανάλυσης του λόγου του αναλυτικού προγράμματος και του εκπαιδευτικού-διδάσκοντα του μαθήματος, και αφετέρου οι συνέπειες αυτής της λογικής τόσο για το μάθημα όσο και για την ίδια την επιστήμη της κοινωνιολογίας.

Η θέση των υποκειμένων στις πρακτικές αρίθμησης στο σχολικό και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον

Ολυμπία Γκριμπιζή

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει έντονο ενδιαφέρον από την πλευρά της Κοινωνικής Ψυχολογίας για το «κοινωνικό» και τη σχέση του με την παραγωγή της γλώσσας και του συλλογισμού στα παιδιά (Henriques et al. 1984, Harre 1979). Στην έρευνα των μαθηματικών αυτό εκφράζεται με την αναζήτηση της μαθηματικής γνώσης σε μορφές δραστηριότητας και όχι απλώς σε πνευματικά περιεχόμενα, στην μελέτη των καθημερινών μαθηματικών και στη σχέση μεταξύ σχολικών δραστηριοτήτων και της υπόλοιπης ζωής (Walkerdine 1988, Lave et al. 1984, Saxe 1991, Carraher, Carraher & Schliemann 1985, Resnick 1983). Στην παρούσα εισήγηση διερευνούμε τα νοήματα αρίθμησης στο σχολικό αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού μέσα στις λειτουργίες του λόγου και τις κοινωνικές πρακτικές. Εξετάζουμε τη μορφή και το περιεχόμενο των νοημάτων που παράγονται στα διαφορετικά πλαίσια και προσπαθούμε να δούμε κάτω από

ποιες προϋποθέσεις, μπορούν οι γνώσεις που κατέχουν τα παιδιά από τη συμμετοχή τους στις κοινωνικές πρακτικές και συλλογικές διεργασίες να μετασχηματιστούν σε μαθηματικές σχολικές γνώσεις. Στη συνέχεια εξετάζουμε πώς οι θεωρήσεις που επικρατούν στο χώρο του σχολείου για τη μαθηματική γνώση υπηρετούνται από συγκεκριμένες πρακτικές, οι οποίες και διαμορφώνουν το υποκείμενο πλαίσιο για την κατασκευή και τη ρύθμιση της υποκειμενικότητας του παιδιού μέσα στη διαδικασία της σημασιοδότησης. Τις παιδαγωγικές αρχές της εργασίας αντλούμε από την παιδαγωγική θεώρηση του Vygotsky, ενώ για την ανάλυση των δεδομένων αξιοποιούμε τα εργαλεία της κοινωνικής σημειωτικής και της κοινωνικής ψυχολογίας, ως επιστήμης του νου, με τη μέθοδο της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου, έτσι όπως συγκροτήθηκε, διατυπώθηκε και πραγματοποιήθηκε στο ερευνητικό πεδίο από την Valery Walkerdine.